

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Audrius Skaistys

TEISINIS PRIESAİKOS INSTITUTAS
IR JO SOCIALINIS VAIDMUO

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2003–2011 metais Mykolo Romerio universitete

Mokslinis vadovas:

Prof. habil. dr. Alfonsas Vaišvila (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Tarybos pirmininkas:

Prof. habil. dr. Mindaugas Maksimaitis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Tarybos nariai:

Prof. dr. Andrius Narbekovas (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, teologija – 02 H)

Doc. dr. Vytautas Šlapkauskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Dainius Žalimas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Doc. dr. Darijus Beinoravičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. birželio 23 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I - 414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011 m. gegužės 23 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius), Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius) bibliotekose.

Audrius Skaistys

JURIDICAL OATH INSTITUTION AND ITS SOCIAL SIGNIFICANCE

Summary

The subject matter of the research and its relevance

The subject matter. In the present paper one of the inter-branch law institutes namely – the oath is being under discussion. The treatment of the problem embraces the development of law from time honored stages up to the present state. Within the period the law terms has changed considerably and the process is still in progress, especially in the sphere of the implementation of its functions. In the given paper the objects of research are the historical and native Lithuanian sources; i.e. the norms of national, international legal acts and the acts of other states in which the oath institution is called upon, as well as the Lithuanian law doctrine dealing with this problem.

The general approach to the research of the juridical Oath Institution and its social significance has a long standing tradition in Lithuania. The cognition of the concept of the oath is an organic element of the law doctrine, as an integral formation, however has never yet received a deeper research either in legal norms or in theory. The given paper is an attempt to reveal the juridical and social essence of the oath, its evolution and transformation into a really meaningful juridical regulation of values and its fitting functions. It ought to be a concentration of the fundamental values stated in the Constitution and at the same time – an instrument of the assurance of their implementation. Rephrasing prof. A. Vaišvila „when explaining law (in this case – law as a concentrated expression of law) it is not sufficient to state that law (in this case – the oath [singled out by the researcher] as a rule of behaviour (a matter of form). It is important to reveal its essence, i.e. its correlation with social interests, whose expression this particular rule of behaviour is“.

The expression of the rules of behaviour functioned by word of mouth before the written law emerged. Nevertheless, it preserved essential features for its successful implantation. These features arouse more than one conceptual doctrine question the answer to which has become a permanent law scientific research problem.

Thus, the primary theoretical problem of the given paper is the analysis of the main oath features and its correlation with the social environment, the localization of the oath in the law system and finally the formulating of the

definition. Further on, it is an attempt to reveal the significance of the values guarded by the oath, and to try to prove that the two factors are mutually supportive interdependent. At the same time the aim is to show that between the undertaken commitments – the efficiency and the oath institution there is an organic bilateral relationship. It is quite evident that the current situation in the state does not provide prerequisites to state *de facto* that the oath institution is omnipotent. This encourages not only looking deeper into the content of the oath institution but also searching for new means to ensure the efficiency of the analyzed institution.

The attempt to work out objective and rational means of eliminating the above stated drawbacks encouraged to abstract the following theoretical problems: social context and the necessity to form a relationship regulating organ, i. e. the Institute of the Oath. The Institute's function is the application of formal and content criteria, the sufficiency of legal reclamation and Institute supervision (control) efficiency and sufficiency in Lithuanian law.

The relevance of the research. The relevance has been determined by several sound reasons. By the end of the 20th century, as a result of social changes in Lithuania, all law systems underwent an essential restructuring. The objective outcome was the fact that Lithuanian law systems were integrated into Romanic-Germanic law family and the Oath as an institution was reborn in the law. In deciding the relations between individuals and their community, between individuals and the state, it was imperative to find the optimal solutions searching for the best ways out between the priority of social laws and individual striving for liberty. It was imperative to conform the interests of generating the dynamic law system and the individual. This challenging process brought out generating a very dynamic social problems regulation instrument.

1) The loopholes in the implementation of the Oath institution theory.

When realizing the Oath institution doctrine we observe that by far too little attention is given to the analysis of the concept of the oath. Being ignorant of the significance of the object (the oath in this case) there is no sense and opportunities to discuss the social aspects and implementation problems of the institution itself. Thus, one of the factors of the relevance of the paper is to attempt to fill in the gaps in the sphere of the concept of the oath.

2) The significance of social relations. In the jurisprudence in Lithuania the category of the oath is used fairly frequently. One can observe it in scientific books as well as in law application acts, still the social context of the Oath and the rapport with the oath itself remains open.

The importance of fundamental law science, i. e. the history and theory of law is indisputable. Thus, the identification of public law related to the Oath institute, regulating social relations ought to enable to formulate a scientific

attitude towards contemporary problems in law. In the European Court of Law of Human Rights the case of *Paksas vs. Lithuania* was recently heard (case No. 34932/04). It very clearly showed the level on which the social relations, related to the Oath institution, are being arbitrated. This kind of verdict implementation is particularly acute for Lithuanian law system. That is why, in this paper, possible law generating changes concerning human rights are being analyzed and coordinated with the European jurisprudence.

3) Drawbacks of the regulation of the Oath institution. The present juridical the Oath institute regulating is not integral. Law acts do not define the consecutive and effective mechanism for verdict implementation. The paper emphatically points out the necessity to discover the relations between the Oath and the other law institutes, so as to be able to establish the interdependence which, in its turn, ought to determine a more effective application of law and the realization of the state aims.

The survey of the problem under study and the assessment

It should be noted that so far there have not been any complex law investigations. There are several publications by the author of this paper. In them the author analyzes the juridical and historical aspects of the Oath, whereas other researchers devote their papers to the separate aspects of the Oath, such as the memorial of the Lithuanian language or concentrate on fragmentary research of its historical or law problematic aspects.

In the given paper the attention to oath in different epochs is dissimilar, due to the fact that the written heritage at some historical periods was rather poor. Besides, the number of researchers was regretfully small. More than that – this institute has never been investigated from the law point of view. The only scientists analyzing it purposefully were philologists and their works were valuable sources. Oaths as linguistics monuments are studied in the entire world. One of such researchers is M. Stain-Wilkeshuis. The researchers of the Lithuanian language present rather significant oath texts, which need to be seriously analyzed from the point of law. An example serving as a good example is an article by D. Burba: “Five unpublished GDL of 17th – 18th century oaths”. The texts of oaths are analyzed in the article by A. Markevičius: “Ukmergė Court of Law 17th century Lithuanian oaths and their wording in comparison to the current subdialect around Širvintai”. Z. Kiaupa in the article “Manuscript Miscellanea from the Past. The Lithuanian oath from the middle of the 18th century“. The author presents one more specimen of a law oath formula clearly illustrating the sphere of the application of oaths. Of late, humanitarians are showing an active interest seeking to find out the origins in Antique Greece.

It is seen in prof. A. Sommerstain and J.Fletcher monography published in 2007: "Horkos: the Oaths in Greek Society".

Out of all alternative law subsystems existing in Lithuania till the 18th century most attention has so far been given to the aristocratic Lithuanian State Law. The main representative of international significance in the territory was the gentry and it codified the public law. At that period the Statutes of Lithuania were drawn and, judging by their jurisprudence techniques, were among the most advanced contemporary European Codes of Law. That is why the doctorate thesis by R. Kazlauskienė is especially important for the present research. The title reads, "Public Law in the Statutes of Lithuania and its residual value for the modern law system of Lithuania". "The Estimable History and Law System of the Great Dukedom of Lithuania" has always been the source of national pride having inspired patriots in 1794, in 1821, in 1863, and even the insurgents in 1941 as well as the fighters for the independence of their own country in the beginning of the 20th century.

The principal flaw of the studies of public law in Lithuania, carried out up to 1990 in the withdrawal from the Western law tradition, are undoubtedly due to ideological reasons. The return to the Western Law Tradition during the last two decades has considerably helped solve not only crucial problems in the evolution of the legal State Law but has also lead to a satisfactory solving of minor issues. One of the most characteristic examples is J. Machovenko comparison between two institutes concerning similar law systems. The comparison was carried out juxtaposing the law systems of Lithuania and the West. Beliackin's share is also notable. His sphere was the substantiation of the necessity to establish the institution of Sworn Jury. This general research of the Oath Institute has been continuing associative oath phenomenon analysis and brings us ever closer to the Western law Tradition, the substantiation and the continuation in the law of Lithuania today.

The present research has made use of the works by foreign and home law specialists, historians and philologists: N. Vėlius, R. C. Rovelis, P. Pakarklis, A. Bumblauskas, V. Raudeliūnas, A. Baliulis and R. Firkovičius, K. Avižonis, J. Jurginis, T. Baranauskienė, A. Masiulis and B. Masiulis, Z. Svinskis, G. Beresnevičius, A. Šapoka, H. Hatenhaueris, A. Vaišvila, V. Sinkevičius, J. Žilys, M. Maksimaitis, Z. Zinkevičius and others.

It is noteworthy that none of those above named scientists like the ones mentioned previously ever analyzed the Oath as a juridical institution. But while describing the history of the Lithuanian language, the history of Lithuania and its law history, the history of European law systems, the institute of citizenship, the family institute, the dispersal of justice, the constitutional structure of the governments and their inner working relations, the rights of the

high state officials and their duties, etc., simultaneously analyzed the institutes of oath and occasionally presented examples of the oaths.

One of the most profitable and accessible ways to obtain the necessary data for the given research is to follow the systematically collected and published information by other researchers. In this respect outstanding documents by laws' historian V. Raudeliūnas ought to be mentioned. In his work he presents the systemized Court of Laws books in the regions of Biržai and Žagarė. Another significant source, in which the oaths comparisons of Lithuania and other European States are especially valuable for the research at hand, is the work by H. Hatenhauer "The History of European Law" vol. 1. This book offers very useful information explaining the origins of the oath and its purpose. One of the tasks of the present paper has been to relate the elements of both origins and purpose with the history of Lithuania's past. There is important information in H. Hatenhauer's book concerning the family institute. It is imperative to mention some Lithuanian scientists such as K. Meilius and G. Sagatys, L. V. Papirtis, and I. Kudinavičiūtė – Michailovienė who analyzed the juridical relations between the state and church, but regretfully did not single out the marriage oath as an object deserving a separate analysis.

Official and other kinds of oaths are published in Lithuanian Metrics, (Public Affairs Book No. 530), prepared by D. Baronas and L. Jovaiša. The main part of the book contains the documents of 1566 to 1572, but there are also some early ones reaching as far back as the beginning of the 16th century and some later materials belonging to the 17th century. The distinguishing feature of this book is the abundance of oaths and their formula. The 35 oaths in Latin and Polish have been translated into Lithuanian by R. J. Apanavičius – Master of Classical Philology in Vilnius University. He has also translated seven oaths applied in Kėdainiai in the 17th century. The documents are stored into the Vilnius university library manuscript department (F4 - (A216) 17078, 17079). A. Vaišvila has prepared the study of oaths presented for publication concerning their states and rights in Šiluva region from the 16th to 20th century. In the manuscript two more oaths applied to the certification of juridical facts, have been found. All these oaths are brought to public notice in Lithuania for the first time and are constituent part of this research.

So far the institute of National Guards Oath and its social significance have never been studied. In present paper it is juxtaposed with the oath of a serviceman (the defender of the country) and is extensively explained relating it to the social interest and to the necessity of the establishment such as institute and the further development of the positive law from the day of its establishment up to now. The analysis of the National Guards member oath has not been a random choice. This oath, its functional mission is very closely

connected with that of a serviceman but differently its realization was never interrupted even during the 50 years long soviet occupation. The servicemen gave a different obligatory oath to the occupants. Keeping to that oath never actually stopped: during the fight for the freedom of Lithuania (1944 to 1953), its revival in the USA (in 1954 National Guard in exile was organized) and during the national rebirth movement (1989) in Lithuania, National Guards oath came to being in 1919 and has been undergoing evolutionary processes since. The modal of its evolution is particularly important for disclosing the social interest it possesses. The facts for the research were taken from the materials by historian A. Liekis from the historical research of the National Guards.

The implementation of the Oath institute is also reflected in the jurisdiction of the Lithuanian Constitution. The problems, concerning this oath, have been discussed in the Constitutional Court of Law of the Lithuanian Republic (further on – Constitutional Court of Law). Three times Constitutional Court of Law analyzed and pronounced its conclusions concerning the problems related to the oath (in 1993-10-01, in 1998-10-10, in 1999-05-11). The institute of Oath and its relations with such problems as citizenship, elections, impeachment and the like were extensively discussed in the Constitutional Court of Law jurisprudence in which the official Oath constitutional doctrine is being formulated (in 1998, in 2000, in 2003, in 2004, in 2010). All these instances are extensively analyzed in the given paper with the view of revealing the place of the constitutional Oath in the law system of Lithuania and ensuring its effective implementation.

The aim and tasks of the paper

The main task is to reveal the concept of the Oath (its features, context, kinds, tasks and functions) and clarify the situation of whether the existing jurisprudence means fulfill its essential function sufficiently well. Explicitly clarifying this task, it should be noted, that aspiration is to formulate theoretical foundations and establish an effective system controlling the measures of the responsibility for the infringement or violation of the oath. It would be also desirable to ensure the conditions for the demand to the society to control the government officials reminding them to observe the implementation of the aspirations of the state, increasing the social dialogue and mutual confidence.

The ample content of the oath embraces all social context what predetermined the establishment of this institute. Thus, one of the primary aims of this research is to return to the roots of the Oath, to settle its essence its values and orientation.

Other aims of the research

1. To identify the place of the Oath in the law system, to formulate the main characteristic features, to generate the legal concept of this Law Category and disassociate it from the institute of ceremonial promises and pledges.

2. To determine and survey all kinds of oaths: juridical, marriage, etc. and make their retrospective historic analysis.

3. To reveal the Oath mission and its functions.

4. To thoroughly examine the procedural and theoretical problems in the cases of the infringement of the Oath.

5. To thoroughly examine the role of the oaths in different historical epochs and their contemporary mission in various contexts.

The research hypotheses

The research is based on the following hypotheses:

1. In the theory of Law there exists no exactly worded conception of the Oath and its mission.

2. The regulation of social relations, realized by the Oath institution, is not overeffective.

3. The Trial Jury institute for a time achieved a rather prominent place as a separate element of jurisprudence. But its mission lacked the definition of its limits and it never acquired the institutional expression.

The research methodology

The research was based on the methods of scientific analysis such as: systemic analysis, abstraction, generalization, historical comparison and juxtaposition. Besides, the empirical semantic method was also helpful especially in the linguistic analysis of the documentary oaths analysis.

Systemic analysis method helped analyze the problems in which it was imperative to discover the interdependent relations between the social context and the Oath institute. The aim of the application of this method was to systematically examine the institute of Oath in Lithuania. The application of this method was helpful not only in defining the problems of the implementation of this institute, but also in trying to eliminate those problems.

Applying the method of abstraction enabled the author to separate the different features of the oath.

The method of Generalization synthesized those features and was instrumental in formulating a universal definition of the Oath. Besides, different kinds of oaths acquired separate concrete specific properties in accordance with their aims, functions and the spheres of their application. They also acquired definitions adequate for every separate kind.

The Historical-comparative method enabled to accomplish the retrospective analysis of the Oath development. It presented opportunities to find out the origins of the institute itself and the evolution of its development in the context of historical dialectics. The following of the genesis evolution presented excellent opportunities to appreciate the impact of the Oath, its importance and spheres of application in the course of human history.

The juxtaposition gave an opportunity to dwell upon the phenomenon in the cases when an oath given to a foreign country is to be annulled or when the representatives of the state and government officials disclaim the oath. The problem arises whether such a perjurer could be impeached or demanded to be otherwise punished for the lack of juridical responsibility. This problem, in its turn, presented an opportunity to define the juridical imperfections and suggest possible ways out.

The empirical semantic method was of great importance in explaining not only the legal norms (117 oaths and pledges) but it also enabled to go deep into the jurisprudence of the verdict of the European Court of law of human rights, dated in 2011-01-06, the verdicts of the Constitutional Court of Law (8 verdicts and 2 conclusions), the resolutions of the Supreme Administrative court of Law (2 resolutions and 1 verdict) in connection with separate aspects of the Oath. While analyzing, the application of this method, the main elements of the of the oaths' wording have been analyzed, namely the grammatical, syntactical and other rules of the languages. It ought to be noticed that a specific feature of this analysis was the fact that the documents had been published in English, Russian, Polish and Latin.

The methods of documentary analysis to reveal the juridical norms content embraced the classical as well as the formalized ways. They contributed to the revealing of a certain evolution in the Oath institution. The teleological method was oriented towards aims of the juridical norms regulating the oaths.

The Scientific Novelty of the paper

The novelty of the research can be observed in its essential statements:

1. The complex analysis of the jurisprudence. It is noteworthy that the oath as a separate judiciary institution in the history of Lithuanian law has never been complexly analyzed in the history of Lithuania. It has been dealt with in the works of individual authors who did not treat it as a homogeneous sum total but only fragmentarily. At present we do not have any scientists investigating the institution of the Oath, its mission and effectiveness. It is evident that it is not enough to rely on the existing institutions if we wish to eliminate the imperfections in the sphere of its juridical regulation and realization. The legal investigation of the oath as a separate institution has been

undertaken for the first time. Up to the present time the oath was analyzed from the historical or linguistic points of view. The novelty of the present paper also emerges from the fact that the documentary materials themselves are being dealt with, though in the majority these are fragmentary and the extracted information is scanty. The author's aim was to build up the entity of this written heritage and to put it into a meaningful shape.

2. The originality of ideas

2.1. A newly formed concept of the institute. While analyzing the notion of the Oath it became clear that the spectrum of the oaths in different countries, including Lithuania, has been scanty. It was also evident that in the course of the development of this institute the concept of the oath was undergoing changes. That is why, as one of the results of the investigation, was the singling out of the most typical properties of the oaths in different historical epochs. The final outcome was the forming of the adequate definitions of the oaths of the periods.

2.2. The new subjects for the investigation employing new sources. The fundamental sources for the research were the scientific analytical documents presenting the different historical epochs, their law history and linguistic works. The essential feature of the given paper was an attempt to delve deep into the theme that has never been seriously discussed in the scientific juridical discourse, keeping in mind the mission of the Oath, its historical evolution, the assessment of the social context, the legal state of the Jury, and the foundations of its implementation.

2.3. A new qualitative approach to the social control of the Jury. The necessity to analyze the stated problems was prompted by the demands to be convinced of the reality of Law and its effectiveness, the necessity to include a personal factor which for quite a time had been neglected, whereas the objective factors dominated. The given research attempts to offer a progressive attitude towards the Oath institution, as a significant social instrument for controlling state officials.

Arguments for the defense of the dissertation conclusions

1. The Oath is an interbranch institution safeguarding its constituents – definite values *expressis verbis* consolidated in international documents defining Human Rights in Lithuanian Constitution and Laws ensuring its implementation and security. The social role of the juridical Oath institute is the feedback between the society and Jury imperative for the successive implementation of the Oath safeguarding values in juridical relations. The essence of the impact of the Oath is the dominating system of values observed in the society.

2. The legal significance of swearing an oath presupposes some requirements of objective and subjective traits of the swearer himself. The taker of the Oath is not only supposed to understand the significance of his obligations but to follow them thus realizing his social commitments.

3. The social role of taking an oath is closely linked with the effective institutional and disciplinary means system oriented towards its states autonomous from state administration. The violation of the Oath fact ought to be established by an independent institution i.e. Constitutional Court of Law, Chief Official Ethics Commission, The Central Electoral Commission, Supervisory body of Professional Ethics, Court of Honor or some other non-judiciary institution or a fully authorized person obtaining all the necessary materials, obligatory for the process capable of enabling to make the objective decision.

4. Before the final partition of Lithuania and Poland state (Žečpospolita) and the occupation of Lithuania in 1795 there was no motive of independence and freedom as neither freedom nor political independence were problems at the time. This motive sprang up when these two values at the state level were lost.

5. The inner self-determination to loyally devote oneself to Law is a means for building a Law observing state. These important Oaths, presupposing the supremacy of Law came into being after several centuries first being consolidated in constitutional tradition, later on in the modern forms of expression, i.e. constitutions, legislation and other acts of Law.

6. The social effectiveness of the Oath would increase if it were classified into separate kinds: minor offence and outrage or infringement.

The importance of the research

The research, apart from its theoretical interest, is of some practical value. The analysis of various legal institutions and their historical development, the publication of the conclusions, form our juridical, and social upbringing. The aim of this paper is to analyze and show that time honored legal forms have remained up to our times and they can enrich the notion of contemporary laws. The Oath Institution had been undeservedly removed from social relations but at present it is again securing a due place in Lithuania's Law acts and the loyalty to the sworn oath is an imperative on the constitutional level. In the preamble of the state Constitution it is stated that the succession of the juridical system of Lithuania is based on the Lithuania's Statutes and its Constitutions. This turn back to the past is necessary as it is imperative to revive and strengthen the sadly declined social confidence. R. Putnam in his research revealed the role of social confidence influence for the effectiveness of

democracy development. Thus, it is possible to maintain that the state of social confidence determines the further increase or decrease of the effectiveness of the development of economics and democracy in Lithuania. F. Fukuyama lays a special stress on the growth of economics. The further development of democracy is essentially important for the strengthening of the members of the community (population) confidence in state institutions and its officials. Social confidence is based on the close relations between the nation and the democratic government the symbol of which is the feedback. The Oath is a rather effective mean to guarantee this relationship. That is why it is so important to expand the sphere of its application and strengthen the functioning opportunities of this institute.

Scientific debates concerning the Oath *per se* do not cause any juridical problems, but can be valuable in the setting up of practical jurisprudence.

The research has revealed the imperfections and inexactness in the Law regulations at the same time suggesting ways and means of their removal what, in its turn, offers conceptual principles for perfecting the legal norms.

The structure of the Dissertation

The structure of the research conforms to research logics. It has been set by the stated aims and tasks. It consists of the Introduction, three research parts and the conclusions based on the basis of the research. At the end there is bibliography list the appendices and the list of author's publications.

The enunciation part embraces three sections. The first section includes origin, development and conception of the Oath as a category of the customary Law and is restricted to the theoretical analysis, the determining of causes leading to the necessity of establishing the Oath institute, and the genesis of this institute. In this section the development of the Oath institute following customary Law, its social impact, religious and ethic arguments ensuring the effectiveness of the oath are discussed.

In this section the ethymology of the word „Priesaika“ [Oath] is discussed and the place of the oath in the practice of the Balts culture and religion is established. The organized discipline and unity needs called forth the necessity of the oath which could strengthen the sense of responsibility to the community, side by side with the individual religious consciousness especially so that the institutes of sacrifice and curse were in use.

In this section the features between the processional and material sides of the oath are abstracted as well.

1. Typical of the processional side of the oath:
  - a. the person swearing the oath (man and gods (God), man and man, people and community, tribe and tribe, state and state);

- b. witnesses (people and gods (God), to whom or in whose presence the oath is sworn);
- c. Holly objects or important properties of objects (such as: a tree – an oak, a lime tree, a crooked staff „krivulė“ as a sign to gather together, a cross, the Bible, the properties of steel or stone for their weight and hardness, etc.);
- d. the ritual – processional actions;
- e. A sacrifice to gods (God): the transference of apart of one’s property (the ceremony of sacrifice). Later in history it was changed into the Eucharist sacrifice;
- f. The place of sacrifice (under a tree – an oak or a lime tree, oak groves, holy spots, alka hills „alkakalniiai“, a church, a market place or any other public place);
- 2. Typical of the material side of the oath:
  - g. Wording – the content (the uttered or later written power of word was undeniable and irrevocable);
  - h. The values as a subject of the oath (discipline, unity, justice, fidelity, loyalty, freedom, truth, etc.);
  - i. Values by which the oath is taken (life, honor, health, the prolongation of the kin or tribe, freedom, etc.);
  - j. The psychological attitude of the swearing person to those values (for which the loyalty is sworn or by which the oath is taken).

All these facts enable the author to formulate the definitions of historical, modern and other kinds of oaths.

In the second section, „the oath as the result of common and positive law reciprocity“, the increase of the power of Oath institute and expansion is analyzed. This is related to the stages of the historical and juridical development, the Baltic cultural inheritance and reciprocity with the processes in other countries, i. e. Prussia, Poland, Russia, Germany, Austro-Hungary and their influence to Lithuania. Exceptional attention in the Second part is given to the oath as a category of the implementation of justice. Beginning with the Prussian Code of law, drawn in 1340 which later on was elaborated in Lithuanian Statutes and functioned in common with the Western law tradition expanding into the means of the implementation of juridical acts, i.e. the Trial Jury. After the analysis of the criteria for the selection of the sides to communicate with in the sphere of laws, and finding out the nature of their laws’ functions, a more precise title of the persons participating in the process was agreed upon. They became sworn judges. Already in the First Statute of Lithuania in the trials of violence and property, especially in the cases of land property crimes, the role of these sworn jurymen was crucial. This proves that in the Law of Lithuania there existed elements characteristic of the Sworn Jury.

The four different Law oath kinds have been singled out: 1) the official's of Court, 2) the accusatory, 3) the esculpatory and 4) the suspended.

In the second part, as far as existing sources permitted, an attempt has been made to chronologically survey the kinds of oaths and their texts, the reasons for swearing and ceremonies, and besides, the impact of religion for taking them in different epochs: the feudalism (absolute monarchy and constitutional monarchy) and the aristocratic republic. In this part of the paper the importance of the oath to the Holly Seat at the crowning ceremony of king Mindaugas in 1253 and the relations of the Kingdom of Lithuania with the Pope power received marked attention. In this part there is a survey of broken or the deceitful oaths and their political consequences. Attention was given to the oath text sworn to Pskov „večė“ by Knight Daumantas who deserted Lithuania after the assassination of King Mindaugas in 1266 and who later become the Knight of Pskov. And also the ceremony of the oath of the Grand Duke of Lithuania Keštutis, to the King of Hungary Ludvic the Great. The detailed description of this ceremony in the Cronicle of Dubnica enables us to ascertain the Lithuanian ceremony of the oath ratifying the interstate peace treaty. According to the cronicler this oath was sworn in Lithuanian, as was the text the circumstances of this swearing and the consequences of the oath's violation. In the process of the research of the oaths and their texts it is fully possible to work out the contemporary state structure, the system of dominating values, the stage of the historical development of the state and the importance of the oath at the particular stage of the statemanship or the main events.

In addition to this, it was possible to define the place of its Oath in the governing of State officially swearing to the ruler as well as the Oath of the ruler himself *pacta conventa*. This oath was meant to validate the treaty between the gentry and the ruler, concerning the governing of the State. An attempt has been made to clearly define the concept of the Oath as a legal institution, emerging from the interaction of the common law and the positive Law system. There also the functional differences of the Family Law canonically concluded were analyzed. This detailed analysis permitted to construct the juridical conception proving the Marital Oath to be an independent kind of oath. The legal family relations based on the marital oath are of social importance and they prove the social significance of the oath.

The research enunciation ends in part three “The Social Importance of the Oath Institute in the Law System of Lithuania”. Its aim is to define the importance of the Oath in reestablishing the statemanship of Lithuania and amplifying it on national basis, strengthening the power of the democratic state set up in 1918 following the tradition of constitutionalism and the jurisprudence in the Constitutional Court of Law founded in 1993.

Historically the Law history of Lithuania followed a natural evolutionary tradition. That however cannot be said about the development of relations concerning the institute of the Oath and the related social aspect. The sources permit to draw the following conclusions. Oath had achieved a great significance in the nation, was universally spread, and was applied during all the periods in all aspects of human activity discussed in the presented paper. During the years of Soviet occupation (1940-1990) the institute of Oath was in fact completely eliminated from all spheres of public life apart from military. Within the period of 50 years soldiers were the only group of young people swearing an oath. Lithuanians were also forced to make an oath. Many, refusing to swear such an oath, were repressed. Lithuanian guerillas, fighting the occupants, kept the institute of Oath. The governing body of the guerillas movement was legitimized as the Government of Lithuania. The National Guards organization existed in exile in the USA, Canada, Australia, etc. And they also took the Oath. In this part of the research the oath of a member of the National Guards is analyzed as a model of military oath, since its origin in 1919 up to the present. Among all oaths of this period this oath stands out for the fact that had continued uninterrupted throughout its existence. It has developed in a natural way.

With the restitution of the independence the institute of the Oath has been regaining its appropriate place in the legislature of Lithuania and in actual life. At present, at the basis of the institute of Oath new juridical relations are generated (in the Criminal Processes Code, Civil Processes Code, Law of Local Self-Government, etc.). Nowadays there function different kinds of oaths: 1) official (professional), 2) justice realization, 3) church, 4) others.

Judging by the length of their validity term oaths are divided into terminable and non terminable. According to the content they are they are either corroborative (asserting the fact) or promissory (guaranteeing the behavior of the person's actions in keeping to it).

The historically developed mission of the Oath is to publicly assume obligations to guard human properties and values such as unity, freedom, justice, honesty, morale, loyalty, etc. The person swearing an oath takes upon himself the duty to guard and defend all that is important and of value for him personally and others, all that is fundamental for the community and mutual reliance.

The importance of the relations between social terms attached to the juridical Oath institute is based on the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania appointed to the state institutions to formulate the responsibility for the state officials and the representatives of the State, in cases of breaking their oath.

The dynamic process of founding the Law System has caused certain legislative imperfections and loopholes. It interfered with the conferment to the Oath its primeval social role and grant its complete effectiveness. The Dissertation suggests some concrete ways to improve the current situation.

The approbation of obtained results

The paper was approved by the Department of Law Philosophy and History and by the Doctoral Studies Committee (April 21, 2011) of Mykolas Romeris University (MRU). The Committee set the composition of the Law Research Council of MRU and recommended to hear the public defence on the 23rd of June 2011.

The materials of some parts of the research have been published in MRU journal *Jurisprudence* presenting the scientific research data in 2004 and 2007. At present an article concerning the mission of the National Guards Oath is presented for publication in the MRU journal *Social Science Studies*.

The following conclusions and suggestions have been summed up after an extensive analysis

1. The research of the concept of the Oath reveals the subjective and objective factors, i. e. the necessity of the generation of the Oath and its mission, developed due to the understanding of mutual responsibility and honor of persons and their inmost feeling to behave according to the commitments. This lead to the comprehension that those commitments secured the implementation of values common to the whole community. The interests of the Nation and State require that the expansion of the Oath end its effectiveness should strengthen the relations between the nation and its representatives and should secure the social control of the state, which, in its turn, will strengthen the vitality of the nation and will further valuability of the State among European and World nations.

2. The need of trustworthiness of the highest officials and judges, its realization based on their self determination to serve Democracy and Justice does not only guarantee them a definite social status and authorization, but also determines responsibilities from abusing them. The oath is a very important mechanism to control the person's keeping to the publicly announced pledge to be loyal to the superiority of Law and Democratic values.

3. Having assessed the results of the research we have attempted to model the universal definition of the Oath:

The oath is a public conscious pledge pronounced of one's own free will to act precisely according to the actualized values, presupposed in the Act of the given Oath standard, and the person is aware that for abusing the Oath he is facing juridical and moral sanctions.

4. The first oaths taken in Lithuania were based on the tradition and customs and were a part of the old pagan religion of the Balts, as a means of maintaining the social structure and order. The origin of the oath is linked with a severe social discipline, the power based on the authority of gods, and the integration of the community into achieving the aims of the communal laws of survival, unity and the need to maintain traditional justice.

5. The Oath was a means of the State integration of Balts' separate tribes, linguacentrically united, and on this bases built up the Lithuanian State. It was also instrumental not only in the reunification of Lithuania, but for the building up the Great Dukedom of Lithuania integrating Slavic territories by vassal oaths. With the spreading of Christianity, in its vocal and written forms, the Oath became an integral attribute in consolidating the political power in the community and a religious and juridical institute. In the course of history the religious dominants of the Oath started to fade and it increasingly became more a juridical institute, though the religious authority aspect has never been relinquished up to present day.

6. The best known and most famous written sources in Lithuanian Law present the importance of the Oath as the control agent among other institutes implementing law and supporting its institutes up to the 19th century. The Oath of that period was based on the authority of God and the customs. As there was no preliminary research stage before hearing the case, Lithuanian Courts of Law between the 14th and 18th centuries applied the oath as the most reliable means of establishing the truth and determining the punishment in criminal and civil cases. The Court of Law, taking into consideration the reputation of the litigants, gave the right to one party to take the oath and thus legalized its right to the justice. The party taking the oath did it together with its chosen persons who made the decision – the Lithuanian variant of the Jury.

7. The research of this institute has revealed that the Oath, in use formulae up to 1795 applied in the Great Dukedom of Lithuania, lacks the motive of independence and freedom. These two values became acute and were introduced into oaths after Lithuania lost its independence.

8. Taking into consideration the differences between constituent features and aims in the official and marriage oaths it is possible to distinguish four kinds of oaths' juridical conceptions, characterizing their purpose, functions and role:

8.1. *Historical oath* was religious, judging by its aims and arguments. It was a free-will religious personal address to the gods (God) meant for the mutual union for performing important actions, consciously assuming obligations to show one's gratitude to the gods (God) for their (its) protection

according to the laws of ancestors. In the case of abusing the oath the person could be doomed to curse or damnation.

8.2. *Official oath* is based upon consciousness (inner decision) and the authority of God. It is a solemn pledge to secure the supremacy of Law, the loyalty to the integrity of Lithuanian republic, to consciously serve for the benefit of its people, and, to the best to one's ability, to strengthen its freedom and independence, to increase the confidence of the nation to the persons governing the country, and asking God's blessing for the implementation of these objectives.

8.3. *Judicial oath* is a pledge made by inner decision based on God's authority to give evidence and tell only the truth. It is a means to realize the supremacy of Law and justice asking God's blessing in the realization of the task.

8.4. *Marriage oath* is based on two persons' of different sex inner decision and God's authority, of their own free will, a pledge made to secure love and fidelity as a unity of rights and duties in the family, which is the foundation for forming a family union whose strategic aims are to strive for marital happiness bearing children and bringing them up as honest people and loyal citizens.

9. The highest state officials are loyal to their State only as long as their loyalty and worthiness do not raise doubts. That is why they cannot be bound with an oath or a pledge to foreign states or be their citizens. Persons bound to foreign states, if they aspire to be elected or appointed to the highest State institutions have to relinquish the oath and a given pledge sworn to the foreign country according to the regulations of those states.

10. The fact of the offence violation or outrage of the Oath can be stated after a fundamental comprehensive research. The outrage of the oath, judging by its nature, embraces two more independent causes for the initiation of the process of impeachment: 1) the outrage of the Constitution and 2) it reveals the fact of a criminal act. Thus, the breach of the Oath is a more universal institute and a total basis for the impeachment process.

The corroboration of the presented hypotheses

1. The revival of the tradition of the Oath institute and the securing of Western juridical tradition in the newest Law acts in Lithuania testifies the fact, that the Oath is a rather significant and effective instrument in the regulation of contemporary community relations. The analysis of the oath of the National Guards as a separate kind of oath related to the example of the official oath has revealed that the Oath importance is increasing in Lithuania. The flaws of the Oath institute regulation in the legal acts show that this institute does not fully

carry out its functions. The occasional drawbacks do not belittle its importance for Lithuanian Law and our life.

2. The research has revealed the fact that in Lithuania there existed the Jury Court of Law. It was validated by the realization of the functional juridical nature of the Sworn Jury. Due to the decreasing significance of the oath in the Court processes this Court of Law did not receive an institutionalized expression.

Suggestions:

1. The dividing of the Oath institute into two categories according to the nature of the infringement. Into the breach and outrage cases, and link them with the irreproachable reputation demands would offer more effective conditions to apply the responsibility measures for those transgressions.

2. The imperative nature of the forms characteristic of the Oath institute can be ascertained after setting in detail the institutional circumstances of the breach, i.e. making up the system of the institutions and officials analyzing the breach of the oath, a juridical mechanism for the legal breach, the total complex of indications of the breach and the sanctions for the breach of the content of the oath.

3. Seeking to strengthen the state and municipal government and to instigate the realization of their initiatives as well as their personal responsibility, it would be advisable to consolidate the Oath institute in adequate acts for all state officials, municipal government directors, public office workers, which possess state functions. There ought to be a legal system of institutions effecting an efficient and independent control of how the person in possession of governmental functions keeps to the oath.

4. Authentic, very clearly elucidated forms ought to be revived in different forms of the Law (statutes, laws) particularly so, if the continuation of the Law institutes legal relations, are regulated in them. In the instance of the historical continuation of the oath of National Guards, or its solemn pledge, the legal institute ought to be associated to the freedom of religious beliefs (as it is in other instances of taking an oath). It is also important to eliminate the provision referring to their years belonging to the organization when taking the oath.

5. Taking the oath it is obligatory to conform the inner resolution to keep to the requirements of the oath to a possible threat of legal sanctions when you might break it.

6. In the wording of election laws there ought to be clearly stated: the person "is not related with the oath or a pledge with a foreign state" and

additional requirements ought to be formulated. The legislator using the law, has to state what kind of pledges (by word, written, by agreeing to collaborate secretly, filling in papers etc.) and possessing what kind of document (passport, ID card or other card etc.) are incompatible with the status of a member of the Parliament (Seimas) or for the Presidency.

7. Laws are needed to set a controlling institutional system permanently observing the keeping of the oath takers and guard it from the political interference in Local Self-Governance. A constituent part of this system might be Chief Official Ethics Commission or (and) The Central Electoral Commission. The final verdict would be pronounced by the Supreme Administrative Court of Lithuania.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Skaistys A. History of Oath institution untill XVIII century. *Jurisprudence*. 2007, 11(101): 50–57.
2. Skaistys A. Oath institution and problems of its Implementation. *Jurisprudence*. 2004, 54 (46): 16–28.
3. Skaistys A. The mission of the National Guards Oath and its implementation. The publication is presented for publication in the MRU journal *Social Sciences Studies*. 2011, 3(2).

CURRICULUM VITAE

Name, surname: Audrius Skaistys

Tel. (personal) and E-mail: +370-699-77888, audrius.skaistys@gmail.com

Education:

Education	Place	Qualification	Year of graduation
PhD studies	Mykolas Romeris University	Scientist of Social sciences, Law	2011
Master's degree	Mykolas Romeris University (Law University)	Lawyer	1998
International Relations and Security studies	The George C. Marshall European Center for Security Studies in Garmisch-Partenkirchen, Germany	International Relations and Security	1998
Bachelor's degree	Lithuanian Police Academy	Lawyer	1995

Experience of Pedagogical work:

Institution	Position	Year
Mykolas Romeris University	Assistant at the Department of Philosophy of Law	2005–2007

Work experience:

Institution	Position	Years
Committee on Education, Science and Culture of the Lithuanian Parliament	Adviser	From 2004
Vilnius „Židinio“ secondary school (Citizenship Commission)	Member of Commission	From 2006
Special Investigation Service of the Republic of Lithuania (Department of Corruption Prevention)	Special Agent	2001–2004
Committee on National Security and Defense of the Lithuanian Parliament	Senior adviser	1998–2001
Headquarters in the Ministry of Interior	Inspector	1995–1998

Languages:

Mother tongue – Lithuanian, English (fluently), Russian (fluently), Polish (average), French and German (beginning).

Audrius Skaistys

TEISINIS PRIESAIKOS INSTITUTAS IR JO SOCIALINIS VAIDMUO

Santrauka

Tyrimo objektas ir problemos aktualumas

Tyrimo objektas. Disertacijoje teisiniu požiūriu tiriamas vienas tarpšakinių teisės institutų – priesaika. Disertacijos tyrimas apima paprotinės ir pozityviosios teisės raidos etapuose susiformavusius teisinius santykius, atsiradusius ir tebeatsirandančius priesaikos instituto taikymo ir jo funkcijų įgyvendinimo srityse. Šiame darbe nagrinėjami istoriniai, lituanistiniai šaltiniai; nacionalinių, tarptautinių ir kitų valstybių teisės aktų normos, reglamentuojančios priesaikos institutą, taip pat šią temą nagrinėjanti Lietuvos teisės doktrina.

Priesaikos teisinio instituto ir jo socialinio vaidmens tyrimas bendrąja prasme – tai vieno iš seniausių ir gilias tradicijas Lietuvoje turinčio teisinio instituto tyrimas. Priesaikos sampratos (sąvokos) pažinimas yra organiška teisės doktrinos, kaip vienalyčio darinio, dalis, tačiau šio instituto prasmė ir reikšmė teisės normose ir teorijoje (moksle) nėra plačiau tyrinėta. Šiuo tyrimu bandoma atskleisti socialinę teisinę priesaikos esmę, jos evoliuciją ir virsmą į tikrai talpų (vertybių ir atliekamų funkcijų požiūriu) teisinį reguliatorių, kuris laikytinas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų pamatinių vertybių koncentracija, o kartu ir jų veiksnumą užtikrinančiu įrankiu. Perfrazuojant prof. A. Vaišvilą, „aiškinant teisę (*šiuo atveju – priesaiką, kaip koncentruotą teisės išraišką* [išskirta disertanto] <...>, neužtenka pasakyti, kad teisė (*priesaika*) yra elgesio taisyklė (tai tik formos dalykas), reikalinga atskleisti jos turinį, t. y. ryšį su socialiniais interesais, kurių norminė išraiška ir yra ši elgesio taisyklė<...>“.

Elgesio taisyklės išraiška, iki atsirandant rašytinei teisei, tebuvo žodinė, tačiau, nepaisant to, išlaikė teisei ir jos veiksmingam įgyvendinimui būdingus požymius. Šie aspektai kelia nemažai konceptualių doktrinos klausimų, o atsakymų į juos paieška jau tapo permanente teisės mokslo problema. Todėl pirmoji disertacinio tyrimo teorinė problema yra priesaikos požymių (kaip būtinųjų jos elementų) ir priesaikos sąsajų su socialine aplinka gvildinimas, lokalizavimas teisės sistemoje ir galiausiai – apibrėžimo suformulavimas. Atskleidžiamas priesaikos ir šio instituto saugomų vertybių socialinis reikšmingumas kaip vienas kitą lemiantys ir kartu užtikrinantys veiksniai, rodantys tarpusavio priklausomybę. Antra, tarp priesaikomis prisiimtų

įsipareigojimų vykdymo ir priesaikos instituto veiksmingumo egzistuoja organiškai tarpusavio ryšys; akivaizdu, kad esama padėtis valstybėje nesudaro prielaidų *de facto* konstatuoti, jog šio instituto veiksmingumas yra visavertis. Tai skatina ne tik išsamiau pažinti patį priesaikos instituto turinį, bet ir paieškas naujų priemonių šio instituto veiksmingumui užtikrinti. Pastangos rasti objektyvias ir racionalias nurodytų trūkumų šalinimo priemones paskatino disertaciniame tyrime abstrahuoti tokias svarbias teorines problemas kaip socialinio konteksto ir būtinybės atsirasti socialinių santykių reguliatoriui – priesaikos institutui – susidarymas, šio instituto taikymo formaliųjų ir turiningųjų kriterijų (pagrindų) teisinio reglamentavimo pakankamumas, taip pat institucinės priežiūros (kontrolės) priemonių veiksmingumas ir pakankamumas Lietuvos teisėje.

Apibendrintai pažymėtina, kad priesaikos laikymosi priežiūra yra konceptuali šio instituto vaidmens užtikrinimo sąlyga ir efektyvumo prielaida, todėl disertaciniame darbe šiai problematikai skirta nemažai dėmesio.

Tyrimo problemos aktualumas. Pasirinktos temos aktualumą lemia kelios svarbiausios aplinkybės.

XX a. pabaigos visuomeninių santykių pokyčių Lietuvoje rezultatas – visos teisės sistemos esminis pertvarkymas. Objektyvi šio proceso pasekmė – Lietuvos teisės sistemos reintegracija į romanų-germanų teisės šeimą ir priesaikos instituto teisėje atgimimas, sprendžiant individo, jų bendruomenės ir valstybės santykio problemas, bandant suderinti interesus dinamiškos teisėkūros būdu ieškant geriausios išeities tarp socialinio teisės viršenybės poreikio ir individualios nevaržomos laisvės siekio. Šis iššūkių pilnas procesas atskleidžia nepaprastai dinamiško visuomeninių santykių reguliavimo problemas.

1. *Priesaikos instituto įgyvendinimo teisės teorijos spragos.* Įvertinę priesaikos instituto teisės doktriną, matome, kad čia mažai dėmesio skiriama teisei priesaikos sampratos (sąvokos) analizei. Nežinant šio tyrimo objekto (priesaikos) prasmės, nėra galimybių diskutuoti apie šio instituto socialinius aspektus ir įgyvendinimo problemas. Todėl vienas veiksnių, atskleidžiančių šio disertacinio darbo aktualumą, yra siekis užpildyti teisės mokslo spragas priesaikos sampratos srityje.

2. *Visuomeninių santykių socialinė svarba.* Šiuolaikinėje Lietuvos jurisprudencijoje priesaikos kategorija vartojama dažnai, – pavyzdžių randame tiek mokslinėje literatūroje, tiek teisės taikymo aktuose, – tačiau priesaikos socialinio konteksto ir pačios priesaikos santykio klausimas lieka atviras. Teisės istorijos ir teisės teorijos – fundamentinių teisės mokslų – vaidmuo šia prasme yra neginčijamas. Šiame kontekste su priesaikos institutu susijusių viešosios teisės reguliuojamų visuomeninių santykių identifikavimas Lietuvos

teisėje leistų formuoti mokslinį požiūrį į šiuolaikines teisės problemas. Europos Žmogaus Teisių Teisme nagrinėta byla *Paksas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 34932/04) akivaizdžiai byloja, koku visuomeninių santykių lygmeniu sprendžiamos su priesaikos institutu susijusios problemos. Šio sprendimo reikalavimų įgyvendinimas yra itin aktualus Lietuvos teisės sistemai, todėl disertaciniame tyrime analizuojami galimi teisėkūros pokyčiai derinant nacionalinę teisę su europine jurisprudencija žmogaus teisių įgyvendinimo srityje.

3. *Priesaikos instituto teisinio reguliavimo trūkumai*. Esamas priesaikos instituto teisinis reguliavimas nėra vientisas, nes tiek Konstitucija, tiek kiti teisės aktai nenustato šio instituto nuoseklaus ir veiksmingo įgyvendinimo mechanizmo. Disertaciniame tyrime pabrėžiama būtinybė rasti priesaikos ir kitų teisės institutų ryšius, kad teisinių jungčių pagrindu būtų nustatyta tarpusavio priklausomybė, lemsianti efektyvesnę teisės taikymą ir teisinės valstybės siekio įgyvendinimą.

Tiriamos problemos įdirbio apžvalga ir vertinimas

Pažymėtina, kad iki šiol nėra atlikta priesaikos instituto kompleksinių teisinių tyrimų. Šia tema yra keletas disertanto publikacijų, kuriose tiriami teisiniai, istoriniai priesaikos aspektai, tuo tarpu kiti autoriai savo darbus yra skyrę tik atskirų priesaikos, kaip lietuvių kalbos paminklo arba istorinių ir teisinių probleminių aspektų, fragmentiškam tyrimui.

Šiame tyrime nevienodas dėmesys yra skiriamas skirtingų epochų priesaikoms, tai lėmė gana skurdus rašytinių šaltinių palikimas tam tikrais Lietuvos istorijos laikotarpiais ir šį institutą netiesiogiai tyrusių mokslininkų negausumas (tiesiogiai, disertanto žiniomis, šio instituto teisine prasme Lietuvoje netyrė niekas). Vieninteliai mokslininkai, tai darę kryptingai, yra filologai, todėl šiam darbui ypač reikšmingi buvo jų tyrinėjimai. Priesaikos, kaip kalbos paminklai, tyrinėjamos visame pasaulyje, viena iš tokių tyrėjų yra M. Stein-Wilkeshuis. Lietuvių kalbos tyrinėtojai savo darbuose pateikia reikšmingų priesaikų tekstų, kuriuos svarbu teisiškai ištirti, pvz., D. Burbos straipsnis „Penkios neskelbtos XVII–XVIII amžiaus lietuviškos LDK priesaikos“; priesaikų tekstai analizuojami A. Markevičiaus straipsnyje „XVII amžiaus Ukmergės teismų lietuviškos priesaikos ir jų kalbos santykis su dabartine širvintiškių patarme“; Z. Kiaupos straipsnyje „Rankraštinės įvairenybės iš praeities. XVIII a. vidurio lietuviška priesaika“ pateikiama dar viena teisminės priesaikos formulė, akivaizdžiai iliustruojanti priesaikų taikymo sritį. Pastaruoju metu suaktyvėjusį humanitarų domėjimąsi priesaikos kilmės paieškomis antikinėje Graikijoje demonstruoja 2007 m. pasirodžiusi

profesorių A. Sommersteino ir J. Fletcher monografija „Horkos: The Oath in Greek Society“ [Horkos: priesaikos Graikijos visuomenėje].

Iš visų Lietuvoje iki XVIII a. pabaigos egzistavusių alternatyvių teisės sistemų didžiausias dėmesys iki šiol skirtas aristokratinės Lietuvos valstybės teisei. Pagrindinė šios teritorijos tautų atstovė tarptautinėje arenoje – bajorija – kodifikavo pasaulietinę teisę. Sudaryti Lietuvos Statutai – savo juridine technika vieni iš pažangiausių to meto Europos teisynų. Todėl šiam tyrimui svarbi R. Kazlauskienės disertacija „Viešoji teisė Lietuvos Statutuose ir jos išliekamoji vertė šiuolaikinei Lietuvos teisinei sistemai“. Garbinga Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) ir jos teisės istorija buvo tas tautinio pasididžiavimo šaltinis, įkvėpęs 1794 m., 1831 m., 1863 m. ir net 1941 m. sukilėlius, kaip ir XX a. pradžios laisvės ir nepriklausomybės kovų dalyvius – savanorius ir šaulius, partizaninio judėjimo už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę kovotojus.

Bendras principinis Lietuvos viešosios teisės studijų, atliktų iki 1990 m., trūkumas yra atsitraukimas nuo Vakarų teisės tradicijos, greičiausiai, dėl ideologinių priežasčių. Jau dvidešimtmetį trunkantis grįžimas prie Vakarų teisės tradicijos konteksto padėjo gerokai spręsti tiek plačias problemas – teisinės valstybės doktrinos raidos Lietuvoje problemą, tiek siauresnius klausimus – J. Machovenko išnagrinėtas vakarietiško bendrapriesaikių instituto sugretinimas su tokiu pat institutu Lietuvos Statutuose yra vienas iš charakteringiausių pavyzdžių, pagrindžiančių Lietuvos ir Vakarų teisės bendrystę. Minėtinas S. Beliackino indėlis vystant teisinį Prisiekiųjų teismo reikalingumo pagrindimą. Šis bendras priesaikos instituto tyrimas tęsia jau pradėtus asociatyvinius priesaikos fenomeno tyrimus ir dar labiau priartina mus prie Vakarų teisės tradicijos pagrindimo ir jos tęstinumo įtvirtinimo šiuolaikinėje Lietuvos teisėje.

Atliekant šį tyrimą buvo remiamasi Lietuvos ir užsienio teisininkų, istorikų ir kalbininkų – N. Vėliaus, R. C. Rowellio, P. Pakarklio, A. Bumblausko, V. Raudeliūno, A. Baliulio ir R. Firkovičiaus, K. Avižonio, J. Jurginio, I. Baranauskienės, A. Masiulio ir B. Masiulio bei Z. Ivinskio, G. Beresnevičiaus, A. Šapokos, H. Hattenhauerio, A. Vaišvilos, V. Sinkevičiaus, J. Žilio, M. Maksimaičio, Z. Zinkevičiaus ir kitų mokslininkų darbais.

Pažymėtina, kad nė vienas iš jų ir prieš tai minėtų tyrėjų atskirai nenagrinėjo priesaikos, kaip teisinio instituto, bet, nagrinėjant lietuvių kalbos istoriją, Lietuvos ir jos teisės istoriją, Europos teisės istoriją, pilietybės institutą, šeimos institutą, teisingumo vykdymą, konstitucinę valstybinę valdžios sandarą ir ją sudarančiųjų santykius, aukščiausiųjų valstybės pareigūnų teises ir

pareigas, apkaltos institutą ir kt., kartu buvo nagrinėjamas ir priesaikos institutas arba pateikiami priesaikų pavyzdžiai.

Vienas iš prieinamiausių ir patikimiausių būdų rasti šiam tyrimui reikalingus duomenis – nagrinėti kitų mokslininkų (istorikų) susistemintą (surinktą, išverstą, išspausdintą) medžiagą. Šiuo atžvilgiu minėtinas teisės istoriko V. Raudeliūno atliktas darbas – susistemintos Biržų ir Žagarės teismų knygos.

Lietuvos ir kitų Europos valstybių teisės istorijos ir priesaikos vietos joje palyginamajai analizei yra labai vertingas 2009 m. pasirodęs H. Hattenhauerio veikalas „Europos teisės istorija. I tomas“. Šioje knygoje randame daug naudingos medžiagos, paaiškinančios priesaikos atsiradimo ir paskirties elementus. Susieti juos su Lietuvos praeitimi ir buvo vienas iš šio darbo tikslų. H.Hattenhauerio parengtoje Europos teisės istorijoje yra medžiagos ir santuokos priesaikos tyrimams. Pažymėtina, kad Lietuvos mokslininkai, tyrinėję valstybinės ir bažnytinės santuokos teisinius santykius, – K. Meilius ir G. Sagatys, L. V. Papirtis ir I. Kudinavičiūtė-Michailovienė, – neiškiria santuokos priesaikos kaip tyrimo objekto.

Išnagrinėtos pareiginės ir kitos priesaikos, publikuotos Lietuvos Metrikoje (Viešųjų reikalų knyga Nr. 530), parengtoje D. Barono ir L. Jovaišos. Šią Lietuvos Metrikos knygos pagrindinę dalį sudaro 1566–1572 m. dokumentai, tačiau yra ir ankstesnių – XVI a. I pusės, ir vėlesnių – XVII a. pavienių dokumentų. Šios knygos išskirtinis bruožas – priesaikų ir jų formulių gausa. Lietuvos Metrikoje esančias 35 priesaikas lotynų ir lenkų kalbomis į lietuvių kalbą išvertė R. J. Apanavičius, Vilniaus universiteto klasikinės filologijos magistras. Jis taip pat išvertė VU bibliotekos Rankraščių skyriuje (F4 - (A216) 17078, 17079) esančias XVII a. Kėdainių mieste praktikuotas 7 priesaikas. A. Vaišvilos parengtame spausdinti monografijos apie Šiluvos regiono dvarus ir jų vidaus teisę XVI–XX a. rankraštyje rastos dar dvi juridiniams faktams patvirtinti taikomos priesaikos. Visos jos pirmą kartą skelbiamos lietuvių kalba ir yra šio tyrimo sudėtinė dalis.

Šaulio priesaikos institutas ir jo socialinis vaidmuo, iki šiol visiškai nenagrinėtas, šiame tyrime sugretintas su kario (valstybės gynėjo) priesaika ir atskleistas išsamiai, susiejant su socialinio intereso tokiam priesaikos institutui atsirasti ir valstybės pozityviosios teisės raida nuo šio instituto atsiradimo iki šių dienų. Šaulio priesaikos tyrimas disertanto pasirinktas neatsitiktinai. Ši priesaika savo funkcine paskirtimi artima kario priesaikai, bet, kitaip nei kario priesaikos, jos vykdymas nebuvo nutrūkęs net ir 50 metų trukusios sovietinės okupacijos metu dėl šio instituto taikymo Lietuvos laisvės kovų laikotarpiu (1944–1953 m.), jo atgaivinimo išeivijoje (1954 m. JAV susikūrė Šaulių sąjunga tremtyje) ir tautinio atgimimo metais (1989 m.) Lietuvoje. Šaulio

priesaikos, atsiradusios 1919 m. ir iš esmės evoliuciniu keliu besivystančios iki šių dienų, modelio tyrimas yra svarbus atskleidžiant šioje priesaikoje įtvirtintą socialinį interesą ir šios priesaikos socialinį vaidmenį. Kaip faktologinė medžiaga buvo naudojami istoriko A. Liekio Šaulių sąjungos istoriniai tyrinėjimai.

Priesaikos instituto įgyvendinimo problemos atspindi ir Lietuvos konstitucinėje justicijoje. Su priesaika susiję klausimai buvo nagrinėjami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) bylose: 1993 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 10 d. nutarimo neįrašyti į sesijos darbų programą nutarimo „Dėl Seimo nario K. Bobelio įgaliojimų“, 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Išsamiai priesaikos institutas ir jo sąsajos su kitais konstituciniais pilietybės, rinkimų, apkaltos ir pan. institutais analizuotas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, kurioje formuluojama oficiali priesaikos instituto konstitucinė doktrina: 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; 2000 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atmesti Seimo nutarimo „Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo“ projektą ir Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo „Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo „Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims, 241 ir 243 straipsniams“; 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“; 2004 m. kovo 31 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 1¹ straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; 2010 m. spalio 27 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nario Lino Karaliaus, kuriam pradėta apkaltos

byla, ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Aleksandro Sacharuko, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Visa tai nagrinėjama šiame tyrime, stengiantis išsamiai atskleisti konstitucinio priesaikos instituto vietą Lietuvos teisės sistemoje ir jo veiksmingumo užtikrinimo problemas.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Disertacinio tyrimo *tikslas* – atskleisti priesaikos sampratą (požymius, turinį, sąvoką, rūšis, tikslus ir funkcijas) ir išsiaiškinti, ar esamos teisinės priemonės ganėtinai veiksmingai įgyvendina jos esminę paskirtį. Ekspliciuotai aiškinant šį tikslą, pažymėtina, kad šiuo darbu siekiama sukurti teorinius pagrindus ir nustatyti (sumodeliuoti) veiksmingą atsakomybės už priesaikos pažeidimą (sulaužymą) realizavimo sistemą, sudarančią sąlygas užtikrinti visuomenės poreikį kontroliuoti valdžios atstovus (išrinktus ar paskirtus), užtikrinti jų veiklos nenukrypstamumą nuo teisinės valstybės siekio įgyvendinimo, kartu didinti socialinį dialogą ir abipusį pasitikėjimą.

Talpus priesaikos turinys apima visą socialinį kontekstą, nulėmusį šio instituto atsiradimą, todėl grįžti prie priesaikos ištakų, nustatyti priesaikos esmę, jos vertybinę orientaciją yra *vienas pagrindinių šio tyrimo uždavinių*.

Kiti disertacinio tyrimo *uždaviniai*:

1) identifikuoti priesaikos vietą teisės sistemoje, nurodyti šiam institutui būdingus požymius, sukurti teisinę šios kategorijos sąvoką ir atriboti nuo iškilmingo pasižadėjimo instituto;

2) nustatyti ir apžvelgti pareiginių, teisminių ir santuokinių priesaikų rūšis, atlikti retrospektyvinę istorinės dialektikos analizę;

3) atskleisti priesaikos paskirtį (tikslus) ir funkcijas;

4) visapusiškai ištirti priesaikos pažeidimo nustatymo teorines ir procedūrines problemas;

5) kompleksiskai išnagrinėti priesaikos vaidmenį skirtingų istorinių epochų ir įvykių kontekste.

Tyrimo hipotezė. Disertacinis tyrimas remiasi šiomis hipotezėmis:

1. Teisės teorijoje nėra suformuluota priesaikos samprata (sąvoka, paskirtis).

2. Priesaikos institutu realizuojamų visuomeninių santykių teisinis reguliavimas nėra pakankamai veiksmingas.

3. Lietuvoje gana didelę reikšmę buvo įgavęs atskiras teisingumo vykdymo elementas – Prisiekusiujų teismas, tačiau dėl neišgryninimo taip ir neįgijęs institucinės išraiškos.

Mokslinio tyrimo metodologija

Disertacinis tyrimas atliktas remiantis tokiais mokslinės analizės metodais: teoriniais (sisteminės analizės, abstrakcijos, apibendrinimo, lyginamuoju istoriniu, lyginimo) ir empiriniu semantiniu (lingvistiniu arba verbaliniu – dokumentų, priesaikų tekstų analizės).

Sisteminės analizės metodas padėjo analizuoti problemas, kurioms atskleisti būtina nagrinėti socialinio konteksto ir su priesaikos institutu susijusių aplinkybių tarpusavio ryšius. Šio metodo taikymas susijęs su apibrėžtu tikslu – sistemiskai ištirti priesaikos institutą Lietuvoje. Sisteminė analizė tyrime naudota ne tik kompleksiskai tiriant priesaikos institutą, bet ir nustatant šio instituto įgyvendinimo problemas ir ieškant būdų jas pašalinti.

Abstrakcijos metodu išskirtos priesaikos instituto dalys (požymiai), **apibendrinimo** metodu šie požymiai sintezuoti ir nustatytas universalus priesaikos apibrėžimas, taip pat priesaikos pagal jų tikslus, funkcijas ir tam tikrai subjektų grupei būdingas vertybes sukonkretintos iki atskirų taikymo sričių, nustatyti rūšiniai priesaikos teisiniai apibrėžimai.

Lyginamasis istorinis metodas leido atlikti priesaikos instituto retrospektyvinę analizę, pažinti šio instituto ištakas ir vystymosi tendencijas istorinės dialektikos kontekste. Priesaikos genezės tyrimas sudarė galimybes įvertinti priesaikos vaidmenį, svarbą ir taikymo sritis skirtingais istoriniais laikotarpiais. Taikant **lyginamąjį** metodą disertaciniame tyrime nagrinėjami užsienio valstybei duotos priesaikos ar pasižadėjimo atsisakymo įgyvendinimo, valstybinės tautos atstovų (Seimo narių, Respublikos Prezidento), pareigūnų ir kitų asmenų priesaikos davimo ir jos sulaužymo kaip pagrindo inicijuoti tokių asmenų apkaltos procesą arba tiesiog teisinės atsakomybės už priesaiką laužančią veiklą aspektai. O tai savo ruožtu sudarė prielaidas nustatyti teisinio reguliavimo trūkumus, pasiūlyti atitinkamas išėitis.

Teisės normų turiniui aiškinti didelės reikšmės turėjo vienas iš **empirinių** metodų – **semantinis**. Remiantis juo buvo nagrinėjamos ne tik teisės normos, bet ir priesaikų tekstai (iš viso 117 priesaikų ir pasižadėjimų), gilintasi į Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 6 d. sprendimą, Konstitucinio Teismo (8 nutarimai ir 2 išvados), Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (2 nutartys ir 1 sprendimas) jurisprudenciją, susijusią su atskirais priesaikos aspektais. Taikant šį metodą buvo analizuotos pagrindinės priesaikos formulės dalys, gramatikos, sintaksės ir kitos kalbos taisyklės. Pabrėžtina, kad tyrinėjamų šaltinių specifika lėmė tai, jog siekiant atskleisti priesaikų turinį buvo nagrinėjami dokumentai įvairiomis kalbomis (anglų, rusų, lenkų, lotynų). Atskleidžiant teisės normų turinį, taikyti **dokumentų analizės** metodai – tiek klasikinės (tradicinės), tiek formalizuotos turinio analizės, taip pat, atskleidžiant

tam tikrą priesaikos instituto evoliuciją, taikytas ir **teleologinis metodas**, orientuotas į priesaikas reglamentuojančių teisės normų keliamus tikslus.

Mokslinis darbo naujumas

Disertacinio darbo naujumą atskleidžia šios esminės jo nuostatos.

1. *Kompleksinė teisinė analizė.* Pažymėtina, kad priesaika, kaip atskiras teisės institutas, Lietuvos teisės teorijoje teisiniu aspektu kompleksiskai nenagrinėtas. Šia tema yra pavienių darbų (publikacijų, mokslinių tyrimų), tačiau juose priesaikos institutas tiriamas ne kaip vienalytė visuma, o tik fragmentiškai. Tyrimo, kuris nagrinėtų priesaikos institutą ir kartu jo socialinį vaidmenį ir veiksmingumą, iki šiol Lietuvoje nebuvo. Akivaizdu, kad to nepakanka siekiant pašalinti šio instituto teisinio reguliavimo ir realizavimo nesklandumus. Sisteminio ir visapusiško priesaikos instituto pažinimo teisės moksle stygius neleido iki šiol nustatyti šio instituto turinio, paskirties ir esmės. Būtent šių aspektų suvokimas leidžia numatyti esminius teisinio reguliavimo trūkumus ir priemones jiems pašalinti. Pirmą kartą teisiniu požiūriu nagrinėtas atskiras teisinis institutas – priesaika; iki šiol buvo labiau analizuojami šio instituto istoriniai, lingvistiniai aspektai. Tyrimo naujumą rodo ir tai, kad šiame darbe pirmą kartą analizuojami rašytiniai duomenys, kurių dauguma yra fragmentiški, patys savaime nedaug ką tepasakantys. Autoriui teko iš atskirų dalelių lyg mozaiką lipdyti ir atkurti šio rašytinio palikimo vientisumą, tuo suteikiant jam prasminę išraišką.

2. Disertacinio darbo idėjų originalumas.

2.1. *Naujos priesaikos instituto sąvokos.* Analizuojant priesaikos sampratą, pastebėta, kad skirtingose valstybėse ar net pačioje Lietuvoje egzistuojantis priesaikų sąvokų spektras yra skurdus. Pažymėtina, kad skirtingais šio instituto raidos etapais skyrėsi ir priesaikos samprata. Todėl disertaciniu tyrimu išskiriami konkrečiai epochai būdingiausi priesaikos požymiai, o jų analizės ir apibendrinimo rezultatas – pateikti priesaikų apibrėžimai.

2.2. *Novatoriška mokslinio tyrimo tematika.* Šioje disertacijoje nagrinėjant vieną iš savarankiškų teisės institutų – priesaiką, kaip pagrindas analizuojami istorijos, teisės istorijos ir lituanistikos mokslų šaltiniai. Šio tyrimo esmė – naujos temos, kurios iki tol nebuvo aptariamoms moksliniu teisiniu diskursu, – priesaikos paskirtis, istorinė raida, socialinio konteksto vertinimas, prisiekusiųjų asmenų teisinė padėtis, priesaikos įgyvendinimo pagrindai.

2.3. *Kokybiškai naujas požiūris į prisiekusių asmenų socialinę kontrolę.* Tokio darbo reikalavo pastaraisiais metais išryškėjęs poreikis į teisės realumą ir veiksmingumą užtikrinančių veiksnių sistemą įtraukti ir subjektyvinį (asmennybinį) veiksnių, kuris ilgą laiką buvo nepakankamai vertintas absoliutinant išorinius (objektyvius) veiksnius. Disertaciniame tyrime

pateikiamas progresyvus požiūris į priesaikos instituto, kaip reikšmingo valdžios įstaigų (pareigūnų) socialinės kontrolės įrankio, panaudojimo plėtrą.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Priesaika yra tarpšakinis teisės institutas, užtikrinantis jo turinį sudarančių konkrečių vertybių, *expressis verbis* įtvirtintų žmogaus teises nustatančiuose tarptautiniuose dokumentuose, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, įgyvendinimą ir apsaugą. Teisinio priesaikos instituto socialinis vaidmuo – grįžtamojo pobūdžio ryšio tarp visuomenės ir prisiekusiųjų asmenų užtikrinimas, reikalingas veiksmingai diegti priesaikomis įgyvendinamas vertybes visuomeniniuose teisiniuose santykiuose. Šio priesaikos vaidmens išraiška – visuomenėje vyraujančių vertybių sistema.

2. Priesaikos davimu sukeltamų teisinių padarinių reikšmė suponuoja tam tikrus prisiekiančiojo objektyvių ir subjektyvių savybių reikalavimus. Priesaikos davėjas turi ne tik suvokti duotų įsipareigojimų ir priesaikos aktu įgytos socialinės padėties reikšmingumą, bet ir nenukrypstamai vykdyti duotus įsipareigojimus ir taip įgyvendinti savo socialinį vaidmenį.

3. Priesaikos socialinio vaidmens augimas yra sietinas su kokybiškai veiksminga institucine, taip pat ir priežiūros priemonių sistema, orientuota į jos nepriklausomumą nuo politinės (administracinės) valdžios. Priesaikos pažeidimo (sulaužymo) faktą turi nustatyti nepriklausoma institucija (Konstitucinis Teismas, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, Vyriausioji rinkimų komisija, profesinės etikos kontrolierius, garbės teismas ar panaši neteisminė institucija) arba subjektas, turintis įgaliojimus gauti visą tam tyrimui būtiną informaciją, kad galėtų priimti objektyvų sprendimą.

4. Iki galutinio Lietuvos ir Lenkijos valstybės (Žečpospolitos) padalijimo ir Lietuvos okupacijos 1795 m. Lietuvoje priesaikos formulėse nebuvo laisvės ir nepriklausomybės motyvo, nes tautos politinė laisvė ir nepriklausomybė dar nebuvo tapusios problema, šis motyvas atsirado tada, kai šios dvi vertybės buvo prarastos valstybinių lygiu.

5. Vidinis apsisprendimas ištikimai tarnauti teisei yra ir teisinės valstybės kūrimo priemonė. Todėl svarbios priesaikos, kurios suponuoja teisės viršenybę, jos atsirado tik perėjusios šimtmečius trukusį šio socialinio intereso įtvirtinimą konstituciniuose papročiuose (konvencijose), o vėliau ir šiuolaikinėse teisės išraiškos formose – konstitucijose, įstatymuose ir kituose teisės aktuose.

6. Priesaikos socialinis veiksmingumas didėtų šio instituto pažeidimą išskaidžius į atskiras rūšis: paprastą priesaikos pažeidimą ir kvalifikuotą priesaikos pažeidimą – priesaikos sulaužymą.

Tyrimo reikšmė

Atliktas disertacinis tyrimas turi ir teorinę, ir praktinę vertę. Įvairių savo valstybės teisės institutų, jų istorinės raidos tyrimas ir tų tyrimų paskelbimas formuoja mūsų profesinę, o per ją ir visuomeninę teisinę sąmonę. Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti per amžius išlikusias ir laiko patikrintas teisės reiškimosi formas, kurios gali praturtinti šiuolaikinės teisės sampratą ir jos raiškos formas. Iš visuomeninių santykių nepelnytai pašalintas priesaikos institutas šiuo metu iš naujo randa deramą vietą Lietuvos teisės aktuose, o ištikimybė duotai priesaikai pripažįstama konstitucinio lygmens imperatyvu. Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje nustatytas teisinės sistemos tęstinumas – lietuvių Tauta Lietuvos valstybės teisinius pamatus grindė Lietuvos Statutais ir Lietuvos Respublikos konstitucijomis. Toks atsigręžimas į praeitį yra būtinas, nes reikia ieškoti būdų atgaivinti ir stiprinti šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje sunykusį socialinį pasitikėjimą. R. Putnamo tyrimai atskleidė socialinio pasitikėjimo būklės daromą įtaką demokratijos veiksmingumui, F. Fukuyamos darbai – ekonomikos augimui. Taigi žvelgiant giliau, galima teigti, kad socialinio pasitikėjimo būklė lemia demokratijos ir ekonomikos augimą arba nykimą Lietuvoje. Ypač reikia stiprinti demokratijos veiksmingumą, ieškant būdų didinti visuomenės narių pasitikėjimą valstybės valdžios institucijomis (pareigūnais). Socialinis pasitikėjimas remiasi glaudžiu socio ir demokratinės valdžios tarpusavio priklausomybę simbolizuojančiu grįžtamojo pobūdžio ryšiu. Priesaika yra gana veiksminga šio ryšio užtikrinimo priemonė. Todėl svarbu plėsti priesaikos teisinio instituto taikymo sritis ir stiprinti šio instituto funkcionalumą.

Mokslinės diskusijos apie priesaiką *per se* tiesiogiai nesukelia teisiųjų pasekmių, tačiau jos gali būti ypač vertingos praktine teisėkūros plotme. Disertaciniame tyrime išryškintos teisinio reguliavimo spragos (trūkumai) ir netikslumai, kartu teikiami pasiūlymai, kaip juos ištaisyti, sudaro conceptualius pagrindus, leidžiančius tobulinti teisės normas.

Disertacinio tyrimo struktūra. Šio darbo struktūra paklūsta tyrinėjimo logikai, ji nulemta tikslų ir uždavinių. Disertaciją sudaro įvadas, trys dalys, tyrinėjimų pagrindu padarytos išvados, darbo pabaigoje pateiktas naudotų tyrimo šaltinių sąrašas, priedai ir disertanto mokslinių publikacijų sąrašas.

Disertacinio tyrimo dėstomoji dalis sudaryta iš trijų dalių. Pirmoji dėstomoji dalis – „**Priesaikos, kaip paprotinės teisės kategorijos, kilmė, raida ir samprata**“ yra skirta priesaikos teorinei istorijos analizei, socialinių prielaidų priesaikos institutui atsirasti nustatymui, priesaikos istorinei sampratai (sąvokai, paskirčiai, rūšims) ir šio instituto genezei nagrinėti. Nagrinėjama pagal paprotinę teisę besivystančio priesaikos instituto raida, jo socialinė

reikšmė, religiniai ir etiniai argumentai, užtikrinantys priesaikos veiksmingumą.

Šioje dalyje nagrinėjama žodžio „priesaika“ etimologija, nustatoma priesaikos vieta baltų kultūros ir religijos praktikuose. Priesaikos kilmę lėmęs organizuotos drausmės ir vienybės poreikis susiejamas su visuomenine ir individualia religine sąmone bei valstybinės religijos naudojamais priesaikos galią sustiprinančiais aukos ir praeiksmo institutais. Abstrahuojami priesaikos procesinės ir materialinės dalių (požymiai):

I. Procesinės priesaikos dalies:

a) *prisiekančios pusės* (žmogus ir dievai (Dievas), žmogus ir žmogus, žmogus ir žmonių bendruomenė, gentis ir gentis, valstybė ir valstybė);

b) *liudytojai* (žmonės, dievai (Dievas), kuriems ar kurių akivaizdoje prisiekama);

c) *šventi daiktai arba tam tikros svarbios daiktų savybės* (medis – ąžuolas, liepa; krivulė, kryžius, Biblija (Evangelija), plieno ir akmens savybės – kietumas, sunkumas, ir t. t.);

d) *ritualas – procesiniai veiksmai* (tiksliai veiksmų seka – ceremonija);

e) *auka dievams (Dievui)* (perleidžiama dalis savo nuosavybės (aukojimo ceremonias), vėliau ją pakeitusi žodinė (eucharistinė) auka);

f) *priesaikos davimo vieta* (po medžių – ąžuolu ar liepa, ąžuolų giraitės, šventvietės, alkaliniai, bažnyčia, turgaus ar kita svarbi aikštė – viešoji vieta);

II. Materialinės priesaikos dalies:

g) *žodinis tekstas – turinys* (išstartojo, vėliau – užrašyto žodžio galia yra nepaneigiama ir neatšaukiama);

h) *vertybės, dėl kurių prisiekama* (drausmė, vienybė, teisingumas, ištikimybė, laisvė, tiesa, ir t. t.);

i) *vertybės, kuriomis prisiekama* (gyvybė, garbė, sveikata, giminės (genties) pratęsimas, laisvė, ir t. t.);

j) *psichologinis asmens santykis su tomis vertybėmis* (kuriomis prisiekama ar kurioms pareiškiama ištikimybė).

Visa tai leidžia sukonstruoti ir pateikti istorinės, šiuolaikinės ir kitų priesaikų apibrėžimus.

Antroje disertacijos dalyje – „**Priesaika kaip paprotinė ir pozityviosios teisės sąveikos rezultatas**“ nagrinėjamas priesaikos teisinio instituto reikšmės stiprėjimas, jo paplitimas, jis yra siejamas su Lietuvos istorinės ir teisinės raidos etapais, baltiškojo kultūrinio palikimo bei krikščioniškosios kultūros sąveika ir kitų valstybių – Prūsijos, Lenkijos, Rusijos, Vokietijos, Austrijos-Vengrijos – įtaka Lietuvai. Antrajame skyriuje išskirtinis dėmesys skirtas priesaikai, kaip teisingumo įgyvendinimo kategorijai. Pradedant 1340 m. sudarytu Prūsų teisyne, vėliau Lietuvos

Statutuose išplėtotas bendrapriesaikų institutas sugretintas su Vakarų teisės tradicijos šalyse plintančia teisingumo įgyvendinimo priemone – Prisiekusiųjų teismu. Įvertinus bendrapriesaikų atrankos kriterijus ir atliekamų funkcijų pobūdį, nustatytas tikslesnis šių, teisingumo vykdyje dalyvaujančių, asmenų pavadinimas – prisiekusieji sprendėjai. Pradedant Pirmuoju Lietuvos Statutu, bylose dėl smurtinių ir turtinių nusikaltimų, o ypač žemės bylose, prisiekusiųjų sprendėjų ir teisminės priesaikos vaidmuo teismo procese – pagrindinis, kas įrodo Prisiekusiųjų teismui būdingų elementų egzistavimą Lietuvos teisėje. Išskiriamos tokios teisminių priesaikų rūšys: 1) teismo pareigūno; 2) kaltinamoji; 3) išsiteisinimo (atsisaikdinimo) ir 4) atidėtoji (pažadėtoji) priesaikos.

Antrojoje dalyje, kiek leido rašytiniai šaltiniai, stengtasi chronologiškai apžvelgti feodalinės (absolutinės monarchijos, konstitucinės monarchijos), aristokratinės respublikos epochų laikotarpiams priskirtinų priesaikų rūšis ir aptiktus jų tekstus, priesaikų davimo priežastis ir ceremonijas, religijos reikšmę joms. Antrojoje disertacijos dalyje analizuojama priesaikos Šventajam Sostui reikšmė karūnuojant Mindaugą 1253 m. ir Lietuvos karalystės santykis su popiežiaus valdžia. Šioje dalyje taip pat apžvelgiami melagingų (sulaužytų) priesaikų teisiniai, politiniai ir kitokie padariniai. Išanalizuotas po Mindaugo nužudymo iš Lietuvos pabėgusio kunigaikščio Daumanto 1266 m. Pskovo večiui duotos priesaikos tekstas ir jo tapimas Pskovo kunigaikščiu. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio 1351 m. duotos priesaikos Vengrijos karaliui Liudvikui Didžiajam ceremonialas dėl Dubnicos kronikoje pateikto aprašymo išsamumo leidžia mums nustatyti tarpvalstybinę taikos sutartį patvirtinančios priesaikos lietuvišką ritualą. Taip pat išanalizuotas šios priesaikos, anot kronininko, duotos lietuvių kalba, tekstas, priesaikos davimo aplinkybės ir jos sulaužymo pasekmės.

Nagrinėjant disertacinio tyrimo metu nustatytas priesaikas ir jų tekstus, galima spręsti apie tuometę valstybės santvarką, visuomenėje vyravusią vertybių sistemą, valstybės istorinės raidos etapą, taip pat priesaikų įtaką konkrečiam valstybingumo etapui arba svarbiausiems įvykiams. Nustatyta priesaikos vieta valstybės valdymo srityje tiek duodant pavaldinių (pareigines) priesaikas valdovui, tiek valdovo prisiekiamą *pacta conventa* – ši priesaika skirta su bajorija sudarytai valstybės valdymo sutarčiai patvirtinti. Taikant tyrimo metodus, bandyta išgryninti iš paprotinės ir pozityviosios teisės sąveikos atsirandančios priesaikos, kaip teisinio instituto, sampratą. Aptariami kanonų teisės pagrindu sudarytos santuokos valstybinio pripažinimo klausimai ir santuokos priesaikos funkcinis išskirtinumas, leidžiantis konstruoti santuokos priesaikos, kaip savarankiškos priesaikos rūšies, juridinę sąvoką. Santuokos

priesaikos pagrindu atsirandantys teisiniai šeimos santykiai yra socialiai reikšmingi ir akivaizdžiai pagrindžia priesaikos socialinį vaidmenį.

Disertacinio tyrimo dėstymas baigiamas trečiąja dalimi – „**Priesaikos instituto socialinė reikšmė Lietuvos teisės sistemoje**“, skirta nustatyti priesaikos reikšmei atkuriant Lietuvos valstybingumą, plėtojant tautiniu pagrindu 1918 m. susikūrusios demokratinės respublikos valdžią, nulemtą konstitucionalizmo tradicijos ir 1993 m. įsteigto Konstitucinio Teismo jurisprudencijos.

Istoriškai Lietuvos teisė keitėsi iš esmės natūraliu – evoliuciniu keliu, tačiau to negalima pasakyti apie visuomeninių santykių, susijusių su priesaikos institutu, raidą. Iš šiam skyriui naudotos literatūros galime daryti išvadas, kad priesaika lietuvių Tautoje buvo įgavusi didelę reikšmę, buvo visuotinai paplitusi ir taikyta visais šiame darbe aptariamais Lietuvos gyvavimo laikotarpiais. Sovietinės okupacijos metu (1940–1990 m.) priesaikos institutas faktiškai buvo eliminuotas iš visų viešojo gyvenimo sričių, išskyrus karinę. Sovietmečiu prisiekdavo tik kariai. Priesaiką turėjo duoti ir lietuviai, tarnavę okupacinėje kariuomenėje. Ne vienas lietuvis, atsisakęs duoti tokią priesaiką, buvo represuotas. Su sovietiniais okupantais kovoję Lietuvos partizanai, kurių vadovybė pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus buvo įteisinta Lietuvos valdžia, taip pat Lietuvos šauliai tremtyje (JAV, Kanadoje, Australijoje ir t. t.) ir toliau taikė priesaikos institutą. Šaulio priesaika šioje tyrimo dalyje išanalizuota kaip modelis pareiginės (karinės) priesaikos nuo jos atsiradimo 1919 m. iki šių dienų. Iš kitų šio laikotarpio priesaikų ši priesaika išsiskiria tuo, kad jos taikymas nebuvo nutrūkęs visą jos gyvavimo laikotarpį. Pažymėtina ir šios priesaikos raida iš esmės evoliuciniu būdu.

Atkūrus nepriklausomybę, nepelnytai iš viešųjų visuomeninių santykių pašalintas priesaikos institutas iš naujo randa deramą vietą Lietuvos teisės aktuose ir gyvenime. Dabartiniiais laikais priesaikos instituto pagrindu atsiranda teisiniai santykiai, pvz., santuokos santykiai. Šie teisiniai santykiai pakankamai aktualūs, todėl neatsitiktinai vis dažniau priesaikos institutas diegiamas naujausiuose Lietuvos teisės aktuose (pvz., Baudžiamojo proceso ir Civilinio proceso kodeksuose, Vietos savivaldos įstatyme ir t. t.). Šiuo metu Lietuvoje veikia įvairių rūšių priesaikos: 1) pareiginės (profesinės), 2) teisingumo vykdymo, 3) bažnytinės, 4) kitos.

Pagal trukmę priesaikos skirstomos į terminuotas ir neterminuotas. Pagal prasmę priesaikos skirstomos į asertorines (fakto patvirtinimo) ir promisorines (garantuojančias, kaip asmuo elgsis eidamas pareigas).

Istoriškai susiformavo priesaikos esminė paskirtis – viešai įsipareigoti saugoti ir ginti bendražmogiškąsias savybes bei vertybes – vienybę, laisvę, ištikimybę, tiesą, teisingumą, patikimumą, sąžiningumą, garbę, dorovę,

lojalumą ir kt. Priesaiką duodantis žmogus prisiima pareigą saugoti ir ginti tai, kas jam ir kitiems yra svarbu bei vertinga, kas sudaro tvirtą pagrindą bendruomeniškumui ir tarpusavio pasitikėjimui. Priesaikos tikslai leidžia išskirti dvi pagrindines priesaikos funkcijas: priesaikoje esančių vertybių įgyvendinimas ir priesaika ginamų vertybių apsauga.

Visuomeninių santykių, susijusių su teisiniu priesaikos institutu, reikšmingumas grindžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis, skirtomis valstybinės valdžios institucijoms formuoti ir valstybės pareigūnų ir Tautos atstovų atsakomybei už priesaiką laužančią veiką nustatyti.

Dinamiškas teisėkūros procesas neabejotinai lėmė tam tikrų teisinių spragų ir netikslumų, susijusių su priesaikos institutu, atsiradimą. Tai trukdo suteikti priesaikai jos pirmykštį socialinį vaidmenį ir užtikrinti visavertį veiksmingumą. Pateikiami konkretūs pasiūlymai, kaip susidariusią padėtį taisyti.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Darbai 2011 m. kovo 16 d. pritarta Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos ir istorijos katedroje (TFIK), darbas 2011 m. balandžio 21 d. svarstytas Mykolo Romerio (MRU) universiteto Doktorantūros komisijoje. Komisija patvirtino disertacijos gynimo tarybos sudėtį ir rekomendavo disertaciją ginti viešai 2011 m. birželio 23 d.

Kai kurios mokslinio tyrimo dalys paskelbtos MRU mokslinių darbų žurnale „Jurisprudencija“: 2007 metais išspausdintas straipsnis „Kai kurie priesaikos teisinio instituto istoriniai aspektai Lietuvoje iki XVIII amžiaus“, Nr. 11(101): 50–57 ir 2004 metais išspausdintas straipsnis „Priesaikos institutas ir jo įgyvendinimo problemos“, Nr. 54 (46): 16–28. Parengtas straipsnis „Šaulio priesaikos misija ir jos įgyvendinimas“ MRU žurnalui „Socialinių mokslų studijos“, šio straipsnio publikavimui pritarta 2011 m. vasario 8 d. MRU TFIK posėdyje.

Apibendrinus tyrimą suformuluotos šios išvados ir pasiūlymai:

1. Priesaikos sampratos tyrimas atskleidžia šio instituto subjektyvinį (asmenybinį) veiksnį, t. y. per asmenų įsisažmonintą abipusės atsakomybės ir garbės supratimą susiformavo priesaikos būtinybė ir jos paskirtis – teisinės tvarkos ir asmens savanoriškos ištikimybės jai užtikrinimas. Per asmens vidinę nuostatą elgtis taip, kaip iš jo reikalauja paties duotas įsipareigojimas, sustiprinamas visuomenei bendrų vertybių įgyvendinimas ir apsauga. Valstybės ir tautos interesai reikalauja, kad per priesaikos instituto plėtrą ir veiksmingumą būtų sustiprintas tautos ir jos atstovų ryšys, taip pat užtikrinama valdžios socialinė kontrolė, stiprinanti tautos gyvybingumą ir kurianti Lietuvos valstybės vertę tarp Europos ir pasaulio tautų.

2. Aukščiausiujų valstybės pareigūnų ir teisėjų patikimumo poreikis, jo realizavimas vidiniu apsisprendimu ištikimai tarnauti demokratijai ir teisei, pasitikėjimas tokiu asmeniu realizuojamas ne tik suteikiant jam tam tikrą socialinį statusą ir įgaliojimus, bet ir nustatant atsakomybę už piktnaudžiavimą jais. Svarbus patikros mechanizmas, kaip toks asmuo laikosi viešai duoto pasižadėjimo būti ištikimas teisės viršenybės ir demokratijos vertybėms.

3. Įvertinus tyrimo rezultatus, modeliuotinas šis universalus priesaikos teisinis apibrėžimas:

Priesaika – viešas laisva valia duodamas įsisąmonintas pasižadėjimas veikti tiksliai pagal ištikimybės konkrečioms, priesaikos aktu aktualizuotoms vertybėms suponuotą elgesio modelį (standartą), suvokiant, kad už pasižadėjimo nesilaikymą gresia teisinės ir moralinės sankcijos.

4. Pirmosios priesaikos Lietuvoje, pagrįstos tradicijomis ir papročiais, buvo dalis senosios baltų (pagoniškosios) religijos, kaip visuomeninės sanklodos ir tvarkos joje palaikymo priemonė. Priesaikos atsiradimas susietas su griežtos socialinės drausmės, dievų autoritetu paremtos valdžios ir visuomenės integravimu bendriems išgyvenimo tikslams pasiekti, vienybės ir paprotinio teisingumo užtikrinimo poreikiu.

5. Priesaika buvo baltų gentinės ir valstybinės integracijos priemonė, lingvacentristiniu pagrindu sukurtos Lietuvos valstybės vienijimo ir vasalinių priesaikų pagrindu prijungtų slavų žemių integravimo į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę priemonė. Įsigalint krikščioniškajai pasaulėžiūrai ir rašytinei formai, priesaika tampa neatskiriamu politinės valdžios įtvirtinimo visuomenėje atributu ir religiniu teisiniu institutu. Vėliau, nykstant priesaikos religinei dominantei, ji vis labiau tampa teisiniu institutu, nors religinio autoriteto neatsisakoma ir šiais laikais.

6. Garsiausiuose ir žinomiausiuose rašytiniuose Lietuvos teisės šaltiniuose papročiais ir Dievo autoritetu grindžiamoje teisėje priesaikos instituto reikšmė tapo centrine tarp kitų teisingumą įgyvendinančių ir jį stiprinančių institutų iki pat XIX a. Nesant ikiteisminio tyrimo stadijos, Lietuvos teismai XIV–XVIII a. priesaikos institutą taikė kaip veiksmingiausią tiesos nustatymo ir teisingumo įgyvendinimo baudžiamosiose ir civilinėse bylose priemonę. Teismas, atsižvelgdamas į besibylėjančių šalių reputaciją, skirdavo vienai iš šalių pareigą prisiekti, kartu įgyvendinant šią pareigą legalizuodavo jai teisę į teisingumą. Su prisiekusiąja šalimi prisiekdavo ir jos nurodyti prisiekusieji sprendėjai – Prisiekusiųjų teismo lietuviškoji atmaina.

7. Šis priesaikos instituto tyrimas atskleidė, kad priesaikų, taikytų Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, formulėse iki 1795 m. (visiškos Lietuvos okupacijos) neaptinkama laisvės ir nepriklausomybės motyvo. Šios dvi

vertybės įgavo aktualumą ir imtos įtraukti į priesaikų formules tik tada, kai lietuvių tauta prarado savo valstybę.

8. Dėl pareigines, teismines ir santuokos priesaikas sudarančių požymių ir tikslų netapatumo, atsižvelgiant į istorinę priesaikos sampratą, išskirtinos keturios priesaikos teisinės sąvokos, apibūdinančios jų paskirtį, funkcijas ir vaidmenį:

8.1. *istorinė priesaika* – tai religinė pagal savo tikslus ir argumentus priesaika, kaip laisva valia atliekamas ritualizuotas kreipimasis į dievus (Dievą), skirtas sudaryti tarpusavio sąjungai reikšmingiems veiksams atlikti, sąmoningai įsipareigojant atsilyginti už dievišką globą pagal protėvių papročius, sutarties neįvykdymo atveju pasmerkiant save prakeiksmui ir dievų (Dievo) skirtai bausmei;

8.2. *pareiginė priesaika* – sąžine (vidiniu imperatyviu apsisprendimu) ir Dievo autoritetu pagrįstas pažadas užtikrinti teisės viršenybę, pabrėžtina ištikimybė Lietuvos Respublikai ir jos vientisumui, sąžiningam tarnavimui žmonėms, nuostata visomis išgalėmis stiprinti valstybės laisvę ir nepriklausomybę, taip pat įsipareigojimas didinti tautos pasitikėjimą valstybės valdymą (tarnystę žmonėms) užtikrinančiais asmenimis, kreipiantis į Dievą, prašant Jo pagalbos šiems įsipareigojimams įgyvendinti;

8.3. *teisminė priesaika* – vidiniu apsisprendimu ir Dievo autoritetu pagrįstas pažadas teisingai liudyti ir sakyti tik tiesą kaip teisingumo ir teisės viršenybės įgyvendinimo priemonė, kreipiantis į Dievą, prašant Jo pagalbos šiems įsipareigojimams įgyvendinti;

8.4. *santuokos priesaika* – Dievo akivaizdoje dviejų skirtingų lyčių asmenų laisva valia vienas kitam visam gyvenimui prisiektina meilė ir ištikimybė kaip teisių ir pareigų vienovės šeimoje išraiška ir kaip pagrindas sukurti šeimos sandraugą, kurios strateginiai tikslai – siekti santuokinio gėrio, gimdyti vaikus ir auklėti juos dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais.

9. Aukščiausieji valstybės pareigūnai yra lojalūs savo valstybei, kai jų ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių. Todėl jie negali būti susiję priesaika ar pasižadėjimu su užsienio valstybe (būti užsienio valstybės piliečiais). Asmenys, susiję su užsienio valstybėmis ir pretenduojantys būti išrinkti ar paskirti į aukščiausiasias valstybės institucijas, turi tą užsienio valstybių nustatyta tvarka atsisakyti užsienio valstybės priesaikos ar pasižadėjimo (pilietybės).

10. Tik priesaikos pažeidimo (sulaužymo) sudėties elementų visapusio, visaverčio ir išsamaus ištyrimo pagrindu galima nustatyti priesaikos paprasto pažeidimo arba kvalifikuoto pažeidimo – priesaikos sulaužymo – faktą. Priesaikos sulaužymas pagal savo pobūdį apima kitus du savarankiškus pagrindus apkaltos procesui inicijuoti: 1) šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, 2)

paaiškėjimą, jog padarytas nusikaltimas. Todėl priesaikos sulaužymas yra universalesnis institutas ir bendresnis pagrindas apkaltos procesui inicijuoti.

Iškeltų hipotezių patvirtinimas

1. Priesaikos instituto tradicijų atgaivinimas ir Vakarų teisės tradicijos tęstinumo užtikrinimas naujausiuose Lietuvos teisės aktuose įrodo, kad priesaika – ganėtinai reikšmingas ir efektyvus šiuolaikinių visuomeninių santykių sutvarkymo (sureguliuavimo) elementas arba įrankis. Šaulio priesaikos, kaip atskiro su priesaikos institutu susijusio pareiginės priesaikos pavyzdžio, tyrimas akivaizdžiai parodė priesaikos instituto reikšmės stiprėjimą Lietuvoje. Priesaikos instituto reguliavimo spragos Lietuvos teisės aktuose suponuoja šio instituto nevisavertį veiksmingumą. Pasitaikantis priesaikos instituto teisinio reglamentavimo brokas nepaneigia šio instituto reikšmės Lietuvos teisei ir mūsų visų gyvenimui.

2. Tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje egzistavo Prisiekusiujų teismas, jį pagrindė prisiekusiųjų sprendėjų funkcinis teisingumo įgyvendinimo pobūdis. Dėl priesaikos reikšmės teisminiame procese mažėjimo šis teismas taip ir neįgavo savo institucionalizuotos (atskiro teismo) išraiškos.

Pasiūlymai:

1. Priesaikos instituto išskaidymas pagal pažeidimo pobūdį ir lygį į dvi kategorijas – priesaikos pažeidimą ir priesaikos sulaužymą – ir susiejimas su nepriekaištingos reputacijos reikalavimu sudarytų sąlygas veiksmingiau taikyti atsakomybę už šio instituto pažeidimą.

2. Priesaikos institutą išreiškiančių teisės normų imperatyvumas gali būti užtikrintas detalizavus priesaikos pažeidimo nustatymo institucinę aplinką (sukuriant institucijų ir pareigūnų, nagrinėjančių priesaikos pažeidimo sistemą); teisinį pažeidimo nagrinėjimo mechanizmą (procesą); priesaikos pažeidimą sudarančių požymių visumą (sudėtį) ir atsakomybės (sankcijų) už priesaikos pažeidimą turinį.

3. Siekiant stiprinti valstybinį ir savivaldos valdymą, jų atstovų atsakomybę už priimamus sprendimus ir jų įgyvendinimą, reikėtų atitinkamuose įstatymuose įtvirtinti priesaikos institutą visiems valstybės tarnautojams, savivaldybių administracijos direktoriams ir valdinius įgaliojimus turintiems savivaldybių darbuotojams, taip pat viešųjų įstaigų, kurioms yra perduotos valstybės funkcijos, darbuotojams. Įstatymais reikėtų nustatyti veiksmingą ir nepriklausomą priežiūros, kaip valdinius įgaliojimus turintis asmuo laikosi duotos priesaikos, institucijų sistemą.

4. Autentiškos teisės raiškos formos turi būti atgaivintos šiuolaikinėse teisės formose (įstatymuose, statutuose), ypač jeigu jose reglamentuojami

teisinių santykių tęstinumą užtikrinantys teisiniai institutai. Šiuo atveju Lietuvos šaulių sąjungos istorinį tęstinumą pabrėžiantis šaulio priesaikos arba šaulio iškilmingo pasižadėjimo teisinis institutas (kaip ir kitais pareiginių priesaikų atvejais) turi būti siejamas su asmens religijos išpažinimo laisve. Būtina panaikinti nuostatas, nurodančias šauliams prisiekti arba iškilmingai pasižadėti atsižvelgiant į jų statusą organizacijoje (amžių).

5. Užtikrinant priesaikos paskirties veiksmingumą, reikia derinti vidinį nusistatymą laikytis duotos priesaikos ir grėsmės sulaukti teisinių sankcijų už priesaikos sulaužymą.

6. Kad rinkimų įstatymuose būtų labai aiškiai ir tiksliai apibrėžta konstitucinė sąvoka „nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei“ ir nustatyti papildomi reikalavimai Konstitucijos 56 straipsnio pirmosios dalies nuostatai įvykdyti, įstatymų leidėjas turi įstatymu nustatyti, kokio pobūdžio pasižadėjimas (rašytinis, žodinis, sutikimas slapta bendradarbiauti, anketos užpildymas ir pan.) ir kokio pobūdžio užsienio valstybės dokumento turėjimas (kortos, paso ir t. t.) yra (ne)suderinamas su Seimo nario ar Respublikos Prezidento statusu.

7. Įstatymais reikia nustatyti savivaldybių tarybų narių priesaikos laikymosi priežiūros institucinę sistemą, užtikrinti jos nepriklausomumą nuo politinės valios. Tokios sistemos sudėtine dalimi galėtų būti Vyriausioji tarnybinės etikos komisija arba Vyriausioji rinkimų komisija, o galutinį sprendimą turėtų priimti Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄŠRAŠAS

1. Skaistys A. Kai kurie priesaikos teisinio instituto istoriniai aspektai Lietuvoje iki XVIII amžiaus. *Jurisprudencija*. 2007, 11(101): 50–57.
2. Skaistys A. Priesaikos institutas ir jo įgyvendinimo problemos. *Jurisprudencija*. 2004, 54 (46): 16–28.
3. Skaistys A. Šaulio priesaikos misija ir jos įgyvendinimas. Publikacija įteikta ir bus atspausdinta *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(2).

GYVENIMO APRAŠYMAS

Vardas, pavardė: Audrius Skaistys

Tel. (asmeninis), el. paštas: 8-699-77888, audrius.skaistys@gmail.com

Išsilavinimas:

Išsilavinimas	Mokymo įstaigos pavadinimas	Specialybė	Baigimo metai
Teisės krypties doktorantūra	Mykolo Romerio universitetas	Teisės krypties mokslininkas	2011
Teisės mokslų magistras	Mykolo Romerio universitetas (Teisės universitetas)	Teisininkas	1998
Tarptautinių santykių ir saugumo studijų kursai	George C. Marshall'o Tarptautinių santykių ir saugumo studijų koledžas, Vokietija	Tarptautiniai santykiai ir saugumas	1998
Teisės mokslų bakalauras	Lietuvos policijos akademija	Teisininkas	1995

Pedagoginio darbo patirtis:

Institucija	Pareigos	Metai
Mykolo Romerio universitetas	Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros asistentas	2005–2007

Darbo patirtis:

Darbovietė	Pareigos	Priėmimo ir atleidimo metai
Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija (Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto biuras)	Eurointegracinis patarėjas	Nuo 2004 m.
Vilniaus „Židinio“ suaugusiųjų vidurinė mokykla (Vilniaus miesto valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų mokėjimo kvalifikavimo komisija)	Komisijos narys	Nuo 2006 m.
Specialiųjų tyrimų tarnyba (Korupcijos prevencijos valdyba)	Specialusis agentas	2001–2004 m.
Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija (Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto biuras)	Patarėjas, vyresnysis patarėjas	1998–2001 m.
Vidaus reikalų ministerija (Štabas, Valdymo departamentas)	Inspektorius	1995–1998 m.

Kalbų mokėjimas:

Lietuvių – gimtoji, anglų ir rusų – puikiai, lenkų – vidutiniškai, vokiečių ir prancūzų – pradmenys.